

AFAM

AFRİKA ARAŞTIRMACILARI DERNEĞİ

Association of Researchers on Africa

جمعية الباحثين حول إفريقيا

Rapor 3

Dünden Bugüne Afrika Araştırmaları

Prof. Dr. Ahmet KAVAS

Türkiye Cumhuriyeti, Çad/Encemine E. Büyükelçisi,
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü, ahmet.kavas@afam.org.tr

©AFAM, Afrika Araştırmacıları Derneği
İstanbul 2017
www.afam.org.tr

ISBN: 978-605-9506-04-5

Bu raporun tüm telif hakları Afrika Araştırmacıları Derneği'ne aittir. Bu yayın, dernek yetkililerinden izin alınmaksızın hiçbir şekilde yayınlanamaz ve çoğaltılamaz. Ancak atıf yapılarak alıntılanabilir.

AFAM

Ahmediye Mahallesi, Halk Caddesi, No: 47/B,
Üsküdar-İSTANBUL

Giriş

Avrupalı Sömürgeci devletler 20. yüzyılın başında seyyahların, misyonerlerin, askerlerin ve diğer sivil memurların Afrika kıtasını daha yakından tanımak amacıyla o güne kadar edindikleri bilgilerini kitaplara, makalelere, seyahatnamelere ve raporlara dönüştürme safhasında büyük ilerleme kaydettiler. Ardından üniversitelerde bu kıta ile ilgili açtıkları bölümlerde verdikleri derslerle, ulusal ve uluslararası boyutlarda düzenledikleri konferanslarla insan ve sosyal bilimler başta olmak üzere pek çok ilim dalının konularından istifade eden yeni bir alan açtılar. Kısaca “Afrikacılık” şeklinde de ifade edilebilen ve enstitü veya merkez şeklinde müesseseseleşen bu alana “Afrika İncelemeleri ve Araştırmaları” ismi verilirken, belli konularda ihtisas sahibi olanlara ise “Afrika uzmanı / Afrikancı (Africanist / Africainiste)” denilmeye başlandı.¹

16. yüzyılın başından itibaren Afrika'nın kuzeyinden batısına, güneyinden doğusuna bütün sahillerini dolaşmaya başlayan Portekiz, İspanyol, İngiliz, Fransız ve Flemenk donanmaları kıtanın limanları ve buraların iç kısımları hakkında önemli bilgiler elde edindiler.

Avrupa'da kurulan Coğrafya Cemiyetleri'nin her ne kadar Afrika'nın iç kısımlarına düzenlettikleri seyahatler 18. yüzyılın son yıllarında başlasa da gerçek manada 19. yüzyılın ortalarında istenilen seviyeye ulaştı. Bu cemiyetlerin teşvik ve maddi imkânlarını alarak en ücra yerleri tanımak amacıyla yola çıkan genç yaştaki maceraperest seyyahların içinde yolculuklarını sağ salim tamamlayanların kaleme aldıkları eserleri bugünkü Afrika incelemeleri ve araştırmalarının nüvesini oluşturmaktadır. Bunları bir müddet sonra askeri görevlerle Afrika'da bulunanların ve bilhassa da misyonerlerin eserleri takip etti. Önceleri gezilip görülen yerler hakkında genel bilgiler verilerek yapılan seyahatler giderek şekil değiştirdiler ve 19. yüzyılın sonlarında Afrika kıtasının sadece coğrafi yapısı değil, antropolojisi ve mevcut insan yapısı, farklı toplumların kültürel değerleri, kıtanın stratejik konumu, yer altı ve yer üstü kaynaklarının tanınması gibi çok farklı alanlarda yeni araştırmalara dönüştü. Fakat ortaya konulan bu eserlerin çoğunluğu tasviri olup kıtanın gözlemlendiği andaki konumunu mümkün mertebe sathî öğrenmeye yönelikti.

¹ Paul Robert'in *Petit Robert* sözlüğü “Africainiste” kelimesinin ilk defa 1908 yılında kullanılmaya başladığını kaydetmektedir. (*Dictionnaires Le Robert*, Paris 1988, s. 34)

Yaklaşık bir asır boyunca Afrika konusunda geline bu mesafe Avrupalılar için büyük bir kazanım oldu. Zaten kıtanın Doğu Afrika'da bugünkü Etiyopya'da ve Kuzey Afrika sahillerinde yaklaşık bin sekiz yüz yıllık tarihe sahip Hıristiyan toplumlarının geçmişi öğrenme arzusu genelde vardı. Ayrıca 7. yüzyılın daha ilk yarısından itibaren yayılmaya başlayan ve 19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde kıtanın büyük bir kısmında belli bir yayılma gösteren İslam ve bu dine inananların içlerinde uzun dönemler hüküm süren Müslüman devletlerin mirasını tanımak da Avrupalılar için bir zaruret haline aldı. Öyle ki İslam'ın ilk yüzyıllarından itibaren Afrika coğrafyası ve tarihi ile ilgili kitaplar büyük bir merakla Avrupa dillerine tercüme edilmeye başlandı. Bunlardan 1165 yılında ölen İdrisî'nin *Vasfu İfrikiyye ve'l-Endelüs/Description de l'Afrique et de l'Espagne* isimli eseri ve diğer seyahatnameleri; Hasan el-Vezzân adıyla bilinirken Hıristiyanların eline esir olarak düştükten sonra kendisine Afrikalı Leon/Léon Africain adı verilen ve 1550 yılında vefat eden Müslüman alimin kaleme aldığı *Afrika'nın Tanımı (Vasfu İfrikiyye/Description de l'Afrique)* adlı eser 16. yüzyılın başından 19. yüzyıla kadar bir çok Avrupa üniversitelerinde asırlarca okutuldu. Yine İbn Battûta, Mesûdî ve İbn Haldûn gibi büyük coğrafyacı ve tarih bilimcilerinin yazdıkları eserler, erken dönemlerde tercüme edildiler ve hala temel kaynak eserler olmaya devam etmektedirler.

Bu arada Afrika tarihi için son derece kıymetli olan Osmanlı Devleti'nin Mısır'dan Fas'a kadar uzanan Akdeniz sahilindeki eyaletleri ve Somali'ye kadar uzanan Kızıldeniz'in batı sahillerinde kurduğu Habeş Eyâleti ile Aden Körfezi civarındaki idari birimleri hakkında kaleme alınan onlarca eser var. İstanbul ile yapılan her türlü yazışmalar Afrika araştırmacıları tarafından değerlendirilmediği sürece en azından bu bölgelerin tarihlerindeki boşluklar henüz doldurulmamış demektir. Geçmişte bu derece etkili olunan bir coğrafyada olup bitenlerin gerektiği gibi incelenememesi yüzünden hem Osmanlı Devleti'nin idaresinde kalan toplumların hayatlarında hem de bizzat Anadolu'dan buraya sevk edilen memur, asker ve diğer görevlilerin oralarda yapıp ettikleri de henüz aydınlatılmamış olup bu alanlarda ihtisaslarını tamamlayacak uzmanların araştırma yapmaları beklenmektedir.

Afrika Araştırmalarının Altın Çağı: 20. Yüzyıl

Otuz milyon km²'yi bulan yüzölçümüyle Afrika kıtasını sadece seyyah, asker veya misyoner gözüyle tanımanın yeterli olmayacağı bir müddet sonra Avrupa akademik çevrelerinde anlaşıldı. 19. yüzyılın başında kurulan Asya İlim Cemiyetleri gibi Afrika'nın da benzeri tarzda ele alınıp incelenmesi için bir takım girişimlerde bulunulması kararlaştırıldı ve 20. yüzyılın başından itibaren "Afrika İncelemeleri ve Araştırmaları" bölümleri faaliyete geçirildi.

Portekiz diğer Avrupa ülkeleri arasında Afrika kıtası üzerinde ilk defa yaygın bir şekilde sömürgecilik başlatan ve kıtanın batı, güney ve doğu sahillerinde pek çok limanı eline geçirmiş olmasına rağmen yeterli akademik çalışmalara ağırlık vermedi. Oysaki İngiltere ve Fransa bu konuda çok erken hareket edip 20. yüzyılda Afrika'yı daha yakından tanımak için büyük gayret gösterdiler.

Avrupa Birliği ve Afrika Araştırmaları

Africa-Europe Group for Interdisciplinary Studies (AEGIS)

Afrika araştırmalarında oldukça geniş kapsamlı yürütölen çalışmalar arasında bir işbirliği ortamı meydana getirmek ve böylece ortaya konan faaliyetlerden haberdar olmak amacıyla yeni bir oluşum gerçekleşti. Afrika-Avrupa Disiplinlerarası Araştırmalar Grubu / Africa-Europe Group for Interdisciplinary Studies (AEGIS) adıyla 1991 yılında faaliyete geçen bu yeni yapılanma Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin Afrika Enstitüleri içinde müşterek yararlanılabilir kaynaklar ve araştırmayı hedeflemektedir. Hollanda devleti adına kurulmuş bir vakıf olan bu grup, üç üyeli bir yönetim tarafından idare edilmektedir.

Fransa'da Afrika Üzerine Faaliyet Gösteren Merkezler, Enstitüler

Avrupa ülkeleri içerisinde "Afrika Araştırmaları ve İncelemeleri" üzerine en yoğun faaliyetlerde bulunan ülkelerden birisi Fransa olup bu alanda kurulu çok önemli merkezleri ve enstitüleri mevcuttur. Kısa adları adlarıyla IEA, CEAF, CEAN, SPAN, SEDET, IFRA, IFAS, IFEAS ve CREPAO adlarıyla bilinen bu kurumların bir kısmı ülke içinde diğerleri ise yurtdışındadır. Ülke içindekiler üniversitelere bağlı birer merkez veya

enstitü şeklinde faaliyet gösterirken yurtdışındakiler enstitü olarak Afrika araştırma ve incelemelerine devam etmektedirler:

Üniversitelere bağlı faaliyet gösterenler:

1- Centre d'Etudes Africaines (CEAF)

1957 yılında Georges Balandier'in kurduğu Afrika İncelemeleri Merkezi

Bu merkezin amacı Afrika insan bilimleri üzerine yapılan araştırmaların yenilenmesi ve kıta dışındaki Afrikalıların diasporası ile ilgili çalışmalara öncülük etmektir. Çalışma grupları içinde antropologlar, coğrafyacılar, tarihçiler ve sosyologlar yer almaktadır. Afrika üzerine çalışmaları geçmişten günümüze bir bütün olarak ele alıp yeni gelişmeleri analiz etmeye önem vermektedir. Kültürel, siyasî ve dinî gelişmeler belli başlı çalışma alanlarını oluşturduğu gibi soğuk savaş sonrası serbest ekonomi, demokratik gelişmeler, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, kıtada yaşanan krizler, sosyal ve siyasî çarpışmalar da üzerinde önemle durulan konulardır. Akademik olarak 120 doktora seviyesi ve sonrasındaki araştırmacıya beş farklı ekip halinde yeni alanlarda araştırma imkânı sunmaktadır. Başta Fransız Dışişleri'ne bağlı Johannesburg'daki IFAS ve Nijerya'nın İbadan şehrindeki IFRA gibi Afrika'da kurulu merkezler başta olmak üzere Mali'nin başkenti Bamako'daki ISH gibi kıta ülkelerinin kendi araştırma kurumları ve Kongo-Kinşasa ile Fildişi Sahili üniversiteleriyle de yakın temas halinde olmaya özen göstermektedir. 2004 yılında AEGIS'e üye olan CEAF aynı zamanda Almanya, Belçika, Hollanda ve Portekiz'deki Afrika araştırma merkezleriyle irtibat halindedir. 2000-2005 yılları arasında 50 yabancı Afrika araştırmacısı Fransa'da çalışma yapmak üzere CEAF tarafından davet edildiler. 1960 yılından itibaren *Cahiers d'Etudes Africaines* isimli süreli yayına sahip olduğu gibi 2004 yılından itibaren de Fransız Millî Araştırma Merkezi CNRS'deki Afrika incelemeleri ve araştırmaları ağı içerisinde yer alıyor.

2- Centre d'Etude d'Afrique Noire (CEAN)

1958 yılından itibaren faal olan merkez Afrika'daki siyasi gelişmeleri yakından izleyerek analiz edebilen önemli kurumlardan birisidir. Çalışma gruplarında siyaset bilimciler, sosyologlar, ekonomistler, hukukçular, tarihçiler ve antropologlar yer alarak çok disiplinli bir araştırma ortamı oluşturmaktadırlar. Merkezde yapılan inceleme ve araştırmalarla Afrika'da

cereyan eden siyasî gelişmeler öncelikle olmak üzere demokratikleşme süreci, idarî yapı, reformlar, küreselleşme, mahalli dinamikler, kimlik meselesi, çarpışmalar, güvenlik, sağlık, eğitim ve şehircilik gibi birbirinden farklı alanlara katkı sağlamak başlıca amacıdır. CEAN tarafından geniş kitleleri bilgilendirmek amacıyla halka açık konferanslar ve seminerler düzenlenmektedir. Benzer kurumların pek çoğuyla müşterek çalışma imkânlarını takip etmektedir ve Rene Otayek isimli Afrika uzmanının idaresindeki bu kurum AEGIS ağının üyesidir.

3- Centre d'Etudes Africaines, Arabes et Asiatiques (CEAAA) - Institut Catholique de Toulouse

1979 yılında Toulouse Katolik Enstitüsü/Üniversitesi bünyesinde kurulan enstitü Siyah Afrika ve Müslüman Arap dünyasının tarihi ile geçmişteki ve günümüzdeki hayatı hakkında tetkikler ve araştırmalar üzerine ilmî faaliyetlere imkân vermektedir. Toulouse Afrika, Arap ve Asya Tetkikleri Merkezi bu alanda faaliyet gösterenlerin bir buluşma yeri olduğu için bu alanda yetişmek isteyenlere her türlü imkânı sağladığı gibi ortak eğitim ve çalışma ortamı sağlamaktadır. Zaman içerisinde Afrika, Arap ve Asya kültürleri ve dinleri konusunda bir dokümantasyon ve araştırma merkezine dönüştü. Bu sebeple halen Güney Fransa'daki Midi-Pyrénées bölgesinde Afrika, Arap ve Asya hakkında benzeri bulunmayan bir kütüphanesi ve dokümantasyon servisi bulunmaktadır. Kütüphanede bu üç bölge hakkında 12.000 Fransızca ve İngilizce, 1.500 Arapça eser ve 209 koleksiyon ile sürekli yayın mevcuttur.

4- Etudes Africaines - Université Paris-I / Sorbonne-Panthéon

Fransa'da kurulan ilk üniversite olan Sorbonne bünyesindeki Afrika Tetkikleri bölümü Afrika konusunda doktora programı öncesinde Afrika araştırmalarında siyaset bilimi alanında yüksek lisans imkânı vermektedir. Fransa genelinde siyaset bilimi alanında Afrikancıların formasyonu için uygulanan tek mastır programıdır. İki yıllık bir formasyon zorunluluğu vardır. 2005-2006 ders yılı için müracaat eden 135 öğrenciden ancak 30'u bu formasyona kabul edildi.

5- Réseau des Etudes Africaines en France

Fransa'daki Afrika Tetkikleri arasında yeni bir yapılanma ve düzenleme çerçevesinde oluşturulan bu ağ sayesinde Afrika konusunda araştırma yapanlar arasında çok disiplinli bir birliktelik kuruldu. Afrika'da

insan ve sosyal bilimleri alanındaki araştırmalar kökü oldukça eskilere dayanan bir geleneğe sahiptir. Bu ağ kurulana kadar her bir Afrikancı kendi ilgi duyduğu konularda alan araştırmaları yapmakta ve sadece kendi alanına yakın uzmanlarla tanışıp onlarla yakın mesai içerisine girerek yayın yapmakta, belli programlar takip etmekte, toplantılar düzenlemekte ve tez savunmalarına girmektedir. Bundan böyle Fransa genelinde insan ve sosyal bilimler alanlarındaki Afrika Tetkikleri'ni en iyi şekilde yapılandırmayı amaçlayan bu ağ hiç kimseyi dışlamamayı hedef edinmektedir. Çok disiplinli bu ağ Afrika Tetkikleri üzerine çalışan araştırmacılar arasında değişimi kuvvetlendirmeye yönelik bir girişimdir. Başka ülkelerde olduğu gibi düzenli olarak ilgili araştırmacıları bir araya getirmek suretiyle millî bir gün belirlemek için gayret göstermektedir. Böylece bu mesleğe kendini adanmış uzmanlar arasında işbirliği ve kendilerini temsil edecek bir yapılandırma gerçekleştirildiği gibi kamu kuruluşlarının da desteği alınacaktır.

6- Association Française des Etudes Africaines en Sciences Humaines et Sociales (AFEA)

Aix-en-Provence şehrindeki Provence Üniversitesi bünyesinde kurulan Institut d'Etudes Africaines de la Maison Méditerranéenne des Sciences de l'Homme, özellikle Sahraaltı Afrika'nın tarihi ve antropolojisi başta olmak üzere Afrika kıtasını ilgilendiren araştırmaları düzenleme ve geliştirmeyi hedeflemektedir. Aynı zamanda Fransa'da, Afrika'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve tabii ki Avrupa'daki Afrika araştırmacıları ve laboratuvarları ile işbirliğinde bulunmaktadır.

7- Mutations africaines dans la longue durée (MALD)

Fransız İlmî Araştırmalar Millî Merkezi (Centre National des Recherches Scientifiques-CNRS) ile Sorbonne bünyesindeki Paris I Üniversitesi'nin ortaklaşa sürdürdükleri bir Afrika araştırma laboratuvarıdır ve üç farklı araştırma merkezlerinin personelini bir araya getirir. Bu merkezler Centre des Recherches Africaines (CRA), Centre d'Etudes Juridiques et Politiques des Mondes Africaines (CEJPMA) ve Laboratoire d'Antropologie Juridique de Paris (LAMP) adlı merkezler olup Afrika kıtasıyla ilgili müşterek bir araştırma alanı oluştururlar ve Afrika tarihi, antropolojisi, hukuku ve siyaseti üzerine görüşlerini karşılaştırlar.

8- Centre de Recherche et d'Etude sur les Pays d'Afrique Orientale (CREPAO)

1977 yılında kurulan merkez Gençlik, Millî Eğitim ve Araştırma Bakanlığı Araştırma Dairesi'ne bağlı bir karşılama heyeti ile yürütülen bu merkezin faaliyetleri içerisinde Afrika'da resmi dili Fransızca olmayan bölgeler hakkında sosyal ve insanî bilimler alanında bir Fransız Araştırma birimi açmak öncelikli ilgi alanını oluşturur. Bu bölgeler de Doğu ve Güney Afrika bölgesinde yer almakta olup resmi dilleri İngilizce ve Portekizce olan ülkeleri içine alırlar. Güneybatı Fransa'daki Pau Üniversitesi'nin Hukuk, Ekonomi ve İdarî Bilimler Fakültesi öğretim görevlilerinin bir araya gelerek sosyal ve insanî bilimler konusunda oluşturdukları bir merkezdir. Bu uzmanlar aynı zamanda antropoloji, sosyoloji, etnoloji ve coğrafya gibi yakın alanlarda da belli bir uzmanlığı olan kimselerdir. Yine Pau Üniversitesi öğretim üyeleri kadar Fransa'nın diğer üniversiteleri ve yurtdışındaki üniversitelerin Afrika uzmanlarıyla ortak çalışmalar yürütür. Aynı zamanda Doğu ve Güney Afrika bölgelerindeki ülkelerin üniversiteleri ve Fransız Dışişleri Bakanlığı'na bağlı yurtdışındaki araştırma kurumlarından Kenya'nın başkenti Nairobi'deki Fransız Afrika Araştırma Enstitüsü (Institut Français de Recherches en Afrique-IFRA) ile sıkı ilişki halindedir. CREPAO'nun özellikle ilgi duyduğu çalışma alanı Afrika'da demokratikleşme süreci ve mahalli idarenin oluşması sürecinde devlet kurumunun yerleşmesi, din ile siyaset arasındaki ilişkiler, Doğu Afrika'da Müslüman toplumların ve kiliselerin yeri, çevre üzerine yürütülen siyasetler ve uluslararası ilişkiler üzerine araştırmalar ağırlık kazanır.

9- Institut Français de Recherches en Afrique (IFRA)

Fransız Dışişleri Bakanlığı'na bağlı faaliyet gösteren yurtdışındaki yaklaşık 40 kadar araştırma merkezinden birisi olup Kenya'nın başkenti Nairobi'de 1980 yılında üniversite ortamında araştırma, değişim ve dokümantasyon enstitüsü olarak açıldı. Bakanlık tarafından idare edilen bu merkezin diğer bir kolu Nijerya'nın Ibadan şehrinde 1990 yılında açılırken 1995 yılında bu defa Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Fransız Güney Afrika Enstitüsü (Institut Français de l'Afrique du Sud-IFEAS) açıldı ve bunlar bir ağ şeklinde faaliyetlerini müşterek olarak yürütmektedirler.

IFRA ilk açıldığındaki adı Üniversite İçin Araştırma, Değişim ve Dokümantasyon Merkezi (Centre de Recherche, d'Echanges et de

Documentation Universitaire - CREU) iken 1992 yılında Fransız Afrika Araştırma Enstitüsü adını aldı. Amacı sosyoloji, antropoloji, dil bilimi, nüfus bilimi, coğrafya, tarih ve siyaset bilimi gibi insanî ve sosyal bilimler alanında araştırmaları desteklemek ve bilgi değişimini sağlamaktır. Aynı şekilde Afrika'da üniversite eğitiminin ve ilmî araştırmanın iyileşmesini hedef edinmektedir.

10- Institut Français de l'Afrique du Sud (IFEAS)

12 Mayıs 1995 tarihinde Fransız Dışişleri Bakanlığı tarafından Güney Afrika Cumhuriyeti'nde kurulan enstitü bu ülkenin yeniden yapılanmasında Fransa'nın katkısı için rehberlik etmektedir. Ayrıca Güney Afrika bölgesindeki Angola, Bostvana, Lesotho, Malavi, Mozambik, Namibya, Svaziland, Zambiya ve Zimbabve'deki insanî ve sosyal bilimler alanındaki her türlü araştırmaya açık bir enstitü olarak planlanmıştır.

11- Société des Africanistes

1930 yılında kurulan Afrikacılar Cemiyeti'nin başlıca kuruluş amacı en eski çağlarından günümüze Afrika'nın ve bu kıtada yaşayanların ilmî tetkikidir. Başlıca faaliyetleri arasında 1931 yılından itibaren yayın hayatını sürdüren *Le Journal des Africanistes* isimli sürekli çıkmaya devam eden dergisi, etnoloji, antropoloji, fizik, dil bilimi, tarih, tarih öncesi, coğrafya alanlarında uzmanlaşmış yaklaşık 300 kişi bu cemiyetin üyesidir. Bunların çoğunluğu Fransız olmakla birlikte içlerinde Afrika uzmanı Afrikalılar ile diğer ülkelerdeki uzmanlardan oluşmaktadır.

Bu uygulama ve araştırma merkezleri haricinde dikkatleri çeken Centre des Hautes Etudes sur l'Afrique et l'Asie Modernes (CHEAAM) ve Centre d'Etudes Asiatiques et Africaines (CEAA) gibi çok sayıda kuruluş bulunmaktadır.

İngiltere'de Afrika Üzerine Faaliyet Gösteren Merkezler, Enstitüler

1916 yılında Londra'da kurulan Doğu Tetkikleri Okulu (School of Oriental Studies - SOAS) bünyesinde açılan 1965 yılında oluşturulan Afrika Tetkikleri Merkezi (Centre African Studies - CAS) modern manada Afrika Araştırmaları konusunda İngiltere'de açılan ilk merkezlerden birisidir.

1- International African Institut (IAI), SOAS

İngiltere'nin en köklü Afrika araştırma merkezi olarak Londra'da 1916 yılında açılan Uluslararası Afrika Enstitüsü bu kıta ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalarla yerli toplumların dilleri ve kültürleri hakkında kendi toplumunu eğitmek amacıyla kuruldu. Başlangıçta adı Uluslararası Afrika Dilleri ve Kültürleri Enstitüsü (International Institute of African Languages and Cultures) idi. Afrika için ve bu kıta hakkında seminerler ve bilginin yaygınlaşması diğer programlar hazırlamaktadır. Enstitü üyelerinin üçte biri, Afrika ülkelerinden olan uluslararası bir konsey tarafından idare edilmektedir. Afrika konusunda dünya çapında akademik manada uzmanlaşmış kişilerle Afrika uzmanları arasında iletişim kurmak, yaptıkları araştırmaların sonuçlarını paylaşmak ve bunları yayına dönüştürmek gibi konularda aracı olmayı hedef edinmiştir. 1962 yılında Uluslararası Afrika Araştırmaları Kongresi (International Congress of African Studies - ICAS) kuruldu ve enstitü ile birlikte Afrika araştırmaları konusunda uluslararası boyutta bir yapılanma ve işbirliğini hedef edindi. Halen Londra Üniversitesi'ne bağlı olan ve Asya, Afrika, Yakın ve Ortadoğu bölgeleri ile ilgili lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi veren İngiltere'deki tek yüksek eğitim kurumudur. Bütün ilgi alanlarında 200 uzman akademisyeni, 100'den farklı ülkeden gelen ve lisans, yüksek lisans ve doktora çalışmalarına devam eden 3.200'den fazla öğrencisi bulunmaktadır. İnsanî ve sosyal bilimler, dünya dilleri ve kültürleri konularında birbirinden farklı programları bulunan SOAS, 2004 yılı Eylül ayında Sunday Times Gazetesi tarafından yapılan Londra'nın en iyi 10 Yüksek Okulu sırlamasında beşinci sırada yer alarak eğitimde ulaştığı kalitesini bir kez daha göstermiş oldu.

2- Centre of African Studies (CAS), University of Edinburg

Afrika araştırmalarında günceli takip etmek üzere 1963 yılında kurulan merkez bu alanın uzmanlarına ciddi bir çalışma imkânı sunmaktadır. Üniversite bünyesinde gerçekleştirilecek araştırmalar neticesinde İskoç parlamentosu, sivil toplum kuruluşları, Afrika'da ve İskoçya'da mevcut eğitim ve kültür kuruluşlarıyla işbirliği imkânlarını temin etmektedir. Merkezin yüksek lisans ve doktora programları bulunmaktadır. Her yıl geniş katılımlı bir konferans ve misafir akademisyenler tarafından verilen seminer programları hazırlamaktadır. Yine merkez, İngiltere ve Avrupa'daki Afrika merkezleriyle farklı alanlarda Afrika konusunda müşterek çalışmaları gerçekleştirme imkânlarına iştirak etmektedir.

Halen 40'ın üzerinde akademik formasyonunu tamamlamış elemanlardan oluşan kadrosuyla Güney, Doğu ve Batı Afrika ile Büyük Göller Bölgesi ve Afrika Boynuzu gibi çok geniş coğrafyalar üzerindeki ilmi araştırmalara ağırlık vermektedir. Başlıca alanlar siyaset bilimi, sosyal antropoloji, coğrafya, tarih, hukuk ve dinî bilimlerden oluşmaktadır. Özel bir konu veya belirlenen bir ülke üzerine merkez tarafından yıllık olağan bir konferans düzenlenmektedir. CAS'ta doktora sonrası çalışmalara katılan elemanlar tarafından ortak çalışma grupları tarafından seminerler verilmekte ve Afrika araştırmalarında doktora sonrası araştırmalar için değişik imkânlar sağlanmaktadır.

3- Centre of African Studies (CAS)- University of Cambridge

1965 yılında kurulan merkez üniversite bünyesinde Afrika konusunda araştırma ve eğitimi desteklemek amacıyla açıldı. Burada Afrika uzmanları ile bu kıtaya ilgi duyanların bir araya gelmelerine, uzmanların araştırma yapmalarına ve gerekli ziyaretlerde bulunmalarına imkân verilmektedir. Cambridge Üniversitesi'nde Afrika konusunda doktora tezlerini hazırlayan öğrenciler ile ders takip eden lisans öğrencileri bulunmaktaysa da bu merkez henüz Afrika araştırmalarında resmi geçerliliği olan diploma verecek konumda değildir. Yüksek lisans ve doktora yapmak isteyenler mecburen üniversitenin ilgili fakültelerine kayıt yaptırmak durumundadırlar. Fakat merkezle bağlantılı Afrika konusunda arkeoloji, biyoloji, sosyal antropoloji, iktisat, coğrafya, tarih, sosyal ve siyasal bilimler alanlarında 100'ün üzerinde doktora tez projesi devam etmektedir. Bu merkez Ford Foundation, Isaac Newton Trust, Smuts Memorial Fund ve AG Lenetis Foundation gibi büyük vakıf ve şirketler tarafından maddi bakımdan desteklenmektedir.

4- Centre of West African Studies (CWAS), The University of Birmingham

1996 yılında açılan ve beş yıl sonra Afrika araştırmaları alanında büyük bir boşluğu dolduran bu merkezin ilgi alanı daha ziyade Batı Afrika ile sınırlı olmakla birlikte kıtanın diğer bölgeleriyle ilgilenmeyeceği manasına gelmemektedir. Çünkü bir uzman adayı, Güney Afrika Cumhuriyeti ile ilgili bir ders almak isterse ona bu imkânı sağlayabilmektedir. Uzun asırlar boyunca Afrika'nın Avrupa ile

münasebetleri, Karayip adalarına Afrika'dan yapılan göçler ve İslam dünyasıyla kurulan ilişkileri CWAS'ın programları arasında yer almaktadır.

Almanya'da Afrika Araştırma Enstitüleri ve Araştırma Merkezleri

1- Institute of African Studies (IAS), Bayreuth University

Bavyera eyaletinin finanse ettiği bu kuruluş, ilmi araştırmalara yönelik Bayreuth üniversitesi bünyesinde Afrika ile ilgili çalışmalar için girişimde bulunmak, bunları kolaylaştırmak ve işbirliği sağlamak temel hedefleri arasındadır. Bu üniversitenin altı fakültesinden dördü olan Biyoloji ve coğrafya, hukuk ve iktisat, dil ve edebiyat, sosyal ve insani bilimler fakülteleri Afrika inceleme ve araştırmalarına katkı sağlamaktadır. Pedagoji, hidroloji, coğrafya, hukuk, iktisat, sosyal bilimler, antropoloji, dini araştırmalar, Afrika ve Avrupa dillerinde dil ve edebiyat incelemeleri alanlarında 25 profesörün görev yaptığı bu kuruluş Almanya'da bu alandaki boşluğu dolduran tek kuruluştur. Yüksek lisans ve doktora programlarına 30 kadar öğrenci devam etmektedir. IAS, AEGIS başta olmak üzere Avrupa üniversiteleriyle ve Afrika'dan da birçok ülkenin bu alanla ilgili kurumlarıyla işbirliği halindedir. Afrika ülkelerinden araştırmacılara ev sahipliği yaparak onların araştırma konularına katkıda bulunmaktadır.

Belçika'da Afrika Araştırma Enstitüleri ve Araştırma Merkezleri

1- Brussels Centre of African Studies (BCAS)

Yaklaşık 50 seneyi aşkın bir süredir Belçika'nın başkenti Brüksel'de 1835'ten itibaren eğitim veren Serbest Üniversite (Université Libre de Bruxelles-ULB) ile 1970'de Flemenkçe'yi eğitim dili olarak benimsemek üzere açılan Vrije Üniversitesi (Vrije Universiteit Brussel - VUB) adlı iki yüksek öğrenim kurumunun ortak araştırma merkezi olan BCAS, Afrika uzmanları arasında çok disiplinli incelemeler konusunda işbirliği yapılmasına öncülük etmektedir.

Belçika'da modern manada Afrika araştırmaları 1950'li yıllarda Brüksel Serbest Üniversitesi bünyesinde başlamış ve 2000'de Brüksel'in iki önemli üniversitesindeki Fransızca ve Flemenkçe konuşan uzmanların müşterek faaliyetlerini bir araya getirmek üzere BCAS kuruldu. Günümüz Afrikası ile ilgili çalışmalara VUB'deki Afrika uzmanları ağırlık verirken

ULB'deki uzmanlar Sahraaltı ile ilgili geleneksel incelemeleri tercih etmektedirler.

2- Centre d'Etudes et de Documentation africaines (CEDAF) / Afrika Araştırmaları ve Dokümantasyon Merkezi

Belçika'da 1971 yılında kurulan merkezin amacı ülke genelinde Afrika konusunda yapılan araştırmalar ve dokümantasyonu oluşturmaktır.

3- Association belge des Africanistes (ABA)

Afrika konusunda uzmanlaşmış kimselerin 1980'li yılların başında bir araya gelmesiyle oluşan bir dernektir. Avrupa Kùltür ve Teknik İşbirliği Ajansı tarafından düzenlenen Avrupa'daki Afrika Araştırmaları üzerine çalışanların düzenledikleri bir toplantının ardından kuruldu. Farklı Avrupa ùlkelerindeki millî bölümleriyle birlikte bir de Afrika Araştırmaları Avrupa Konseyi oluşturuldu. Kısaca ABA adıyla Belçika'da da 1984 yılı Mayıs ayında da kurulan bölüm Belçikalı Afrika Uzmanları Derneęi adını aldı. Derhal Afrika Araştırmaları ve Dokümantasyon Merkezi / Centre d'Etudes et de Documentation Africaines (CEDAF) ile işbirliği yaparak Belçika'da Afrika ile ilgili araştırma merkezleri ve Afrikancı araştırmacılar hakkında bir envanter hazırladılar.

4- Afrika Institut / Institut Africain

Kamu yararına bir kurum olarak 1992 yılında faaliyete geçirilen Afrika Enstitüsü, 1971 yılından itibaren önemli bir boşluğu dolduran Centre d'Etudes et de Documentation Africaines (CEDAF) isimli merkezi kendi bünyesine aldı. Enstitünün dokümantasyon, yayın ve araştırma yaptırmak gibi üçlü bir amacı bulunmaktadır. Faaliyetleri genel olarak eski Belçika Kongosu olarak da bilinen bugünkü Kongo Demokratik Cumhuriyeti üzerine odaklaşır.

Hollanda'da Afrika Üzerine Faaliyet Gösteren Merkez

The African Studies Centre in Leiden

Hollanda'da Afrika üzerinde uzmanlaşmış tek araştırma merkezi Leiden'deki Afrika Tetkikleri Merkezi'dir. Bağımsız bir ilim enstitüsü olarak Afrika'yı en güzel şekilde anlamak için sosyal bilimler alanında araştırma yaptırmak için çalışmaktadır. İlgi alanı özellikle Sahraaltı Afrika bölgesidir.

İsveç'te Afrika Üzerine Faaliyet Gösteren Merkezler

Nordiska Afrikainstitutet in Uppsala / The Nordic Africa Institute

Kuzey Avrupa ülkeleri yararına olmak üzere 1962 yılında Afrika konusunda araştırma, dokümantasyon ve bilgi merkezi olmak üzere Kuzey Afrika Enstitüsü kuruldu. Enstitü, Afrika ile Kuzey Avrupa ülkeleri arasında bu kıta ile ilgili araştırmaları teşvik etmek, yine kıta ülkeleriyle aralarında işbirliği tesisine katkıda bulunmak ve yeni gelişmelerle ilgili bilgi temin etmek gibi konulara öncelik vermektedir. Kuzey ülkeleri tarafından müşterek olarak finanse edilen enstitü belirli bir program çerçevesinde bir araştırma komisyonu tarafından idare edilmektedir. Ancak İsveç devleti kurumun en üst sorumlusu konumundadır. Diğer beş Kuzey Avrupa ülkesi ise bu kuruma daha ziyade araştırma gruplarıyla destek sağlamakta olup Afrika konusunda mevcut en geniş kurum bu enstitüdür.

İsviçre'de Afrika Üzerine Faaliyet Gösteren Merkezler

Institut Africain de Genève

1961 yılında Cenevre'de kurulan enstitünün amacı bu konuda eğitim vermek, gelişme ile ilgili meseleleri araştırmak ve Güney'den gelen öğrencileri karşılayıp onların eğitimleriyle ilgilenmektir. Enstitü bünyesinde eğitimi verilen konular arasında küreselleşme ekseninde farklı toplumlarla ekonomik, çevre, sosyal, siyasî ve kültürel değişim ön sırada yer almaktadır. Özellikle Güney ülkeleri ile Kuzey ülkeleri arasındaki değişimlere özel önem vererek gelişme olayının analizi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kültürel farklılığı içinde devamlı, eşit ve saygın insanî gelişmeyi temin etmeye gayret eder. Lisans eğitimi sonrası Afrika konusunda uzmanlaşma imkânı verirken, teorik ve uygulamalı araştırmalar yapılmasına öncülük eder ve farklı toplumların bilgilendirilmesi ve hassas hale gelmelerine vesile olur.

Güney Afrika'da Afrika Üzerine Faaliyet Gösteren Enstitü

Africa Institute of South Africa (AISA)

Güney Afrika'da faaliyet gösteren Afrika Enstitüsü bir nevi düşünce kuruluşu olup Afrika konusunda araştırma, yayın ve kütüphane oluşturmak amacıyla kuruldu. 40 yılı aşkın süredir açık bulunan ve benzerine diğer Afrika ülkelerinde pek rastlanmayan bu kurum son yıllarda bir de bilim meclisi oluşturdu. Kısaca Afrika'da bilimin gelişmesi, kıta toplumları

arasında birlik, barış, refah düzeyi ve demokrasinin gelişmesi için gayret göstermektedir.

Amerika'da Afrika Üzerine Faaliyet Gösteren Merkezler, Enstitüler ve Programlar

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çok sayıdaki üniversite bünyesinde genelde Afrika İncelemeleri Merkezi (Center Of African Studies - CAS), Afrika İncelemeleri Enstitüsü (Institut of African Studies - IAS) veya bu kıtaya ilgi duyan öğrencilerin takip edecekleri Afrika İncelemeleri programları bulunmaktadır. Ayrıca ülke genelindeki bütün Afrika uzmanları arasında bir iletişim kurulması amacıyla Afrika Tetkikleri Cemiyeti / The African Studies Association (ASA) kurulmuştur.

1- Institut of African Studies (IAS), Columbia University

School of International and Public Affairs'in (SIPA) sekiz enstitüsünden birisi olarak 1959 yılında faaliyete başlayan enstitü Afrika konusunda konferanslar tertip etmektedir. Aynı zamanda bu kıtaya araştırma yapmak üzere gidecek araştırmacılara, gidecekleri ülkelerde seyahat ve mahallinde çalışma imkânlarını temin etmektedir. Bu enstitü daha ziyade Sahraaltı Afrika ile ilgilenirken Kuzey Afrika bölgesine Middle East Institute programlarında yer verilmektedir. IAS'ın kuruluş amacı Afrika'nın tarihi, ekonomi politik, antropoloji, sanat, kültür, edebiyat, kanun düzeni ve eğitim alanında uzman akademisyenlerin görev almasını sağlamaktır.

2- Center for African Studies, California University

Berkeley'deki California Üniversitesi bünyesinde 1979 yılında kurulan merkez Afrika konusunda farklı alanlarda çalışma yapanlar arasında işbirliğini ve araştırmaları desteklemeyi amaç edinmiştir. Merkezin başlıca ilgi duyduğu alanlar demokratikleşme, iktisat, liberalleşme, sivil toplum, küreselleşme, tabii kaynaklar, geçiş döneminde Güney Afrika'da çevre bilinci, tarih, Afrika diasporası, refah düzeyi ve toplum, Afrika dilleri ve kültürleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Merkez Afrika Araştırma Milli Konsorsiyum'un (The National Consortium for Study in Afirka - NCSA) üyesidir.

3- Departement of American African Studies, University of California, Berkeley

1997 yılında kurulan Amerika-Afrika Araştırmaları Bölümü etnik ve sosyal yapı üzerine incelemeler yapmak üzere çok disiplinli bir eğitim-araştırma kurumudur. Bilhassa Afrika diasporası üzerine yoğunlaşan bu bölümün ilgi alanı Karayip Adaları, Latin Amerika, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan Afrika kökenliler üzerine araştırmalara önem vermektedir. Belirlenen konularla ilgili programlar ve araştırma projeleri Ford Vakfı (Ford Foundation) tarafından maddî olarak desteklenmektedir. Afrika-Amerika araştırmaları alanı yeni olup gelişmektedir. Bu bölüm alandaki entelektüel gelişmenin zaman zaman bir araya gelerek aralarında irtibat kurmaya çalışmaktadır. Halen onlarca doktora öğrenci Afrika ve Afrika diasporası konularındaki çalışmalarına devam etmektedirler.

4- National Research Institute on African Affairs, Washington

Afrika sahasında uzmanlaşmış akademisyenlerin geleceğe yönelik araştırma, analiz ve yayınlar yaptıkları bir enstitü olup ilgilendikleri alanlar açlık, sosyo-ekonomik gelişmeler, siyasî değişim, çoğulcu yönetim, iç savaşlar ve çözüm yolları, kaynakların yönetimi ve ziraat belli başlılarıdır. Enstitü, Afrika üniversiteleri ile Amerika'daki "think-tanks" kuruluşları arasında önemli rol oynayacak şekilde kuruldu. Çalışma alanları arasında 2002 yılında kurulan Hint Okyanusu Araştırma Teşebbüsü (Indian Ocean World Research Initiative) bu okyanusun etrafındaki kültürler üzerine hazırlanacak projeleri takip etmeyi sürdürmektedir. Aynı şekilde Batı Afrika ve Sahra bölgeleriyle ilgili de araştırma grupları bulunmaktadır.

5- Center for African Studies, Standford

Merkez lisans seviyesindeki öğrencilere Afrika ve bu kıta ile ilgili araştırmalar konusunda eğitim imkânı sağlamaktadır. Ancak lisans sonrası uzmanlaşmak için herhangi bir programı bulunmamaktadır. Burada özellikle Afrika kültürlerini tanımada birinci derecede etkili olan yerli dillerin öğrenilmesi sağlanmaktadır. Batı, Doğu, Merkezi ve Güney Afrika'da konuşulan dillerin eğitim için belirlenen program takip edilmektedir.

6- Center for African Studies, Central Connecticut State University

Afrika, Amerika'daki Afrikalılar, diaspora yoluyla kıta dışında türeyen Afrika soylu halklar konularında araştırma ve eğitimi teşvik etmek amacıyla açılan merkez üniversite öğrencileri için belli hedefler belirlemiş

bulunuyor. Öncelikle Afrika araştırmaları konusunda çok disiplinli bir yaklaşımı ilerletmek, bu alanda çalışma yapmak isteyen öğrencilere uygun imkânları sağlamak, bu merkezle Afrika eğitim kurumları arasında irtibat kurarak değişim fırsatları oluşturmak, Afrika ülkelerine seyahat edecek öğrencilere gerekli yardımda bulunmaktır.

7- Center for African Studies, University of Florida

Amerika üniversiteleri bünyesinde açılan merkezler gibi bunun temel hedefi de Afrika konusunda araştırma ve eğitim konusunda belli bir seviye elde etmektir. Aynı zamanda kıta hakkında elde edilecek bilgileri temel eğitim okullarıyla, kolejlerle, farklı toplum kuruluşlarıyla ve iç dünyasıyla paylaşmayı planlamaktadır. Afrika konusunda uzmanlaşmış şahıslarla ve kurumlarla yerli diller, insan kaynakları, sosyal bilimler, ziraat, iç dünyası, mühendislik, eğitim, çevre, iletişim, hukuk ve gazetecilik alanlarında karşılıklı faaliyet alanları oluşturmayı amaç edinmektedir.

8- Committee African Studies, Harvard University

1969 yılında faaliyete başlayan Afrika Araştırmaları komitesi Güzel Sanatlar ve Bilimler Fakültesi dekanı tarafından tayin edilen uzman akademisyenler arasında oluşturulan çok disiplinli bir araştırma grubudur. Amacı Harvard içinde Afrika konusunda eğitim ve araştırmaların beraberce yürümesini sağlamak, kıta konusunda gerekli bilginin ilerlemesi ve anlaşılmasını sağlamaktır.

9- Center for African Studies, University of Illinois at Urbana, Champaign

Amerika'da Afrika konusundaki araştırma programları üzerine lider kuruluşlardan olduğunu iddia eden merkez 1970 yılında kuruldu. Illinois eyaleti ve federal hükümetin desteğiyle kurulan merkez gerçekteşirdiği faaliyetleri ile millî ve uluslararası alanda tanındı.

10- African Studies Program, Indiana University Bloomington

1965 yılında açılan bu program üniversite bünyesinde çok disiplinli bir alan açması bakımından oldukça erken sayılabilecek bir dönemde faaliyete geçti.

11- African Studies Center, Michigan State University

Tarih, sosyal bilimler, iktisat, ziraat ekonomisi ve eğitim alanlarındaki araştırmalara ağırlık veren merkez 1960'da kuruldu. Bu alanlarda lisansüstü ve doktora programlarını Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üniversiteler içinde ilk defa başlatmasıyla tanınmaktadır.

12- Center for Afroamerican and African Studies (CAAS), University of Michigan

1970 yılında faaliyete geçirilen merkez bünyesinde Afrika Araştırmaları, Amerikalı Afrikalılar Araştırmaları ve Karayip Afrikalıları Araştırmaları adıyla üç ayrı birim bulunmaktadır. Merkez tarih, sosyoloji, psikoloji, siyaset-iktisat bilimi ve sanat metodu kullanarak Afrika kökenli halk üzerine zengin ve yararlı araştırma imkânı sunmaktadır.

13- Program of African Studies (PAS), Northwestern University

Afrika konusunda uluslararası mukayeseli bir alan oluşturarak bu kıta hakkında bilgi üretimi ve diaspora üzerine çalışmalarını geliştirmeyi hedeflemektedir. PAS Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en eski Afrika programı olup bu kıta hakkında araştırma için kanuni manada hukuki manada yegane sponsorluk yapma özelliğine sahiptir. 2004 yılında PAS ile Afrikalı, Amerikalı ve Avrupalı araştırma merkezleri ve teşkilatlar Müşterek Ortaklık Konsorsiyumu (Consortium for Development Partnerships) adı altında bir grup oluşturdular.

14- African American and African Studies, The Ohio State University

1960'lı yıllardaki Siyah Hürriyet Hareketi'nin (The Black Freedom Movement) bir meyvesi olarak Ohio Devlet Üniversitesi bünyesinde kuruldu. Akademik manada bölünmesi ise 1969'da gerçekleşti. Önce Siyahî Araştırmalar (Black Studies) adıyla kurulan merkezin adı 1972'de Afrikalı Amerikalılar ve Afrika Çalışmaları (African American and African Studies) olarak değiştirildi ve bu ABD'de bu sahada açılan ilk açılan kurumlardan biri olma özelliğine sahiptir. ABD'de yaşayan Afrika kökenliler üzerine en kapsamlı çalışmalarını yürütmektedir. Bu amaçla edebiyat, müzik, tarih, psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, toplumsal gelişme ve Svahili, Zulu, Shona, Hevsa ve Yoruba gibi dillerde ders takip etme imkânı vermektedir.

15- The African Studies Center, University of Pennsylvania

Bu üniversite Afrika ile ilk alakasını 1887 yılında açtığı üniversite müzesine kadar götürmektedir. 1942 yılında ise Afrika üzerine dersler takip edilmesi imkânı vermesi yanında değişik ülkeler ve bölgeler hakkında kitaplar yayımlamaya başladı. Merkez antropoloji, demografi, iktisat, tarih, dil, edebiyat, siyaset, din ve sosyoloji alanlarında verilen derslerle Afrika konusundaki büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Eski Fransız sömürgeleri, kıtada İslam ve Afrika diasporası özellikle ilgi duyulan alanları oluşturmaktadır.

16- Center for African and African American Studies (CAAAS), University of Texas

Austin'de 1969'da kurulan merkez Afrikalıların ve diğerlerinin kültürel, sosyo-politik, ekonomik ve tarihî tecrübeleri üzerine müşterek bir buluşma noktası oluşturmayı hedeflemektedir. Üniversitenin diğer bölümleri, merkezleri ve yüksekokullarıyla işbirliği halindedir. Başta Texas'takiler olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'nin tamamında yaşayan bütün Afrika kökenliler ve Afrika diasporası ile ilgili çalışmalar yapmak isteyenlere burslar vermektedir. Genel olarak bütün Afrika kıtası üzerine çalışmaları teşvik etmekle birlikte özel olarak Kuzey, Güney ve Orta Afrika bölgeleri ile Karayipler ve Avrupa'nın bu kıtayla münasebetleri üzerinde durmaktadır. Bilhassa da Afrika diasporası ile ilgili olarak siyahi toplumların ırk, soy, iktidar ve kültürel gelişimleri konusunu dikkate alarak aydınlar arasında bir faaliyet alanı kurmayı amaçlamaktadır.

17- African and African Diaspora Studies, Tulane University

Afrikacılık ve Afrika diasporası ile ilgili Tulane Üniversitesi'nde yürütülen bu program çerçevesindeki araştırmalar öğrencilere çok disiplinli bir araştırma imkânı verir. Yoruba, Svahili, Arapça ve Haiti Kreolcası dillerini öğrenme imkânı sunar. Yine Afrika diasporası konusunda çalışmak isteyenler için yeterli bir programa sahiptir.

18- African Studies Center (ASC), Boston University

1953 yılında kurulan ve aradan geçen 53 sene boyunca eğitim, araştırma, yayınlar, Afrika dilleri öğretimi gibi pek çok faaliyetiyle yeteri kadar şöhrete ulaşan Afrika Tetkikleri Merkezi ABD'nin Afrika konusundaki bilgisinin elde edilmesine ve bunun kullanılmasına büyük katkı sağlamaktadır. 70 kadar öğretim üyesi, 20 bölümü ve özel meslek okulları bulunan ASC, ülkede büyük bir boşluğu doldurmaktadır.

19- The African Studies Association (ASA)

Afrika konusuna ilgi duyan herkese ve bütün kurumlara açık olan Afrika Tetkikleri Cemiyeti 1957 yılında kuruldu. Ayrıca Afrika toplumu için bilgi sağlamaktadır ve diğer hizmetleri desteklemektedir. Yıllık olarak *ASA News*, *African Studies Review* ve *History in Africa* isimli üç süreli yayın çıkarmaktadır. Halen faal olarak 2.200 üyesi bulunmaktadır. ASA Kuzey Amerika kıtasında Afrika Tetkikleri'nin seviyesini yükseltme konusunda faaliyet gösteren diğer kurumlar üzerinde bir çatı kuruluş konumundadır. New Jersey eyaletinin Brunswick şehrindeki New Jersey Devlet Üniversitesi / The State University of New Jersey bünyesinde faaliyetlerine devam etmektedir.

Kanada'da Afrika Üzerine Faaliyet Gösteren Merkezler, Enstitüler Ve Programlar

1- Association Canadienne des Etudes Africaines (ACEA)

1970 yılında kurulan cemiyet daha önce kurulmuş olan Kanada Afrika Tetkikleri Komitesi'nin (Comité Canadien des Etudes Africaines) yeni adıdır. Kuruluşundan itibaren ACEA gittikçe geniş bir coğrafyayı ilgi alanına aldı ve üye sayısı çığ gibi büyüdü. Kuruluş yönetmeliği 2002 yılı Haziran ayında yeniden gözden geçirilen cemiyet Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Afrika Tetkikleri Cemiyeti / African Studies Association (ASA) ile işbirliği halindedir. Yılda üç defa yayınlanan *La Revue Canadienne des Etudes Africaines* kuruluş amacındaki hedeflerine hizmet eden en önemli faaliyetlerinin başında gelmektedir ki Afrika konusundaki ilmî araştırmaların kamuoyuna sunulmasına büyük katkı sağlamaktadır. Çünkü insan ve sosyal bilimler alanında yapılan en son araştırmalar bu dergide yayınlanmaktadır. Her yıl farklı bir üniversitede düzenlenen konferans vesilesiyle üniversite camiası ile üniversite dışındaki kurumlardan Afrika uzmanlarını bir araya getirmektedir.

Afrika'da Yerli Bir Araştırma Merkezi

1- Council for the Development of Social Science Research in Africa / Conseil pour le développement de la recherche en sciences sociales en Afrique (CODESRIA)

1973 yılında Afrika konusunda birinci derecede araştırma yapmak üzere kurulan sadece öncü bir kuruluş değil aynı zamanda sosyal bilim

alanında sivil bir yapılanmaya sahiptir. Çok disiplinli tarzda Afrika'da bilginin araştırılması ve üretilmesini sağlamak ve kolaylaştırmayı hedef edinir.

Merkezler ve Enstitülerin Faaliyet Alanları

Afrika İncelemeleri ve Araştırmaları üzerine Avrupa'da ve Amerika'da kurulu bulunan merkezlerin ve enstitülerin tamamına yakını benzer alanlar üzerinde faaliyet gösterirken içlerinde köklü bir geçmişe sahip olanların bu ilgi alanlarının yelpazesi epeyce genişken, yeni kurulan özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinden Danimarka ve Norveç gibi ülkelerin benzeri kurumları ise daha sınırlı alanlarda araştırma yapılmasına imkân vermektedir.

Mevcut merkez ve enstitülerin tamamına yakınının temelinde insan ve sosyal bilimler birinci derecede yer almaktadır. Bunları sırasıyla antropoloji, tarih, coğrafya, siyaset, iktisat, uluslararası ilişkiler, sosyoloji, diller ve edebiyat, hukuk ve küreselleşme gibi konular takip etmektedir. Bu alanların her birinde ihtisas yapmış ve dünya çapında şöhret elde etmiş olan uzmanlar ya kurucu yönetici olmuşlar veya daha sonra bu merkezlere tayin olarak eğitim kadrolarında bulundular.

Amerika ve Avrupa'daki bazı merkezler sadece bir araştırma ve inceleme yapmakla yetinmeyip bizzat lisans, yüksek lisans, doktora ve post doktora eğitimine imkân vermektedirler. Çoğunluk ise sınırlı uzman kadrolarıyla Afrika konusunda sunulan projeleri desteklemek, buldukları ülkelerin Afrika ülkeleriyle irtibatını sağlayarak sosyo-ekonomik ve kültürel alanlarda işbirliklerini artırmaya gayret etmektedirler.

Günümüz Afrika ülkelerinden Nijerya, Güney Afrika, Sudan, Fas, Mısır, Cezayir, Tunus ve Libya gibi ülkelerde büyük üniversiteler ve araştırma merkezleri bulunmaktadır. Sahra'nın güneyinde kalan diğer ülkelerin birçoğunda son yıllara kadar ya bir üniversite vardı veya hiç yoktu. Mesela Senegal'in başkenti Dakar'daki Cheikh Anta Diop Üniversitesi Batı Afrika'daki Fransız sömürgeleri içinde çok önemli bir yere sahipti. Bu üniversite bünyesinde açılan Fransız Siyah Afrika Enstitüsü (Institut Français de l'Afrique Noire - IFAN) Afrika'da kıta hakkında dokümantasyon, eğitim ve araştırma imkânı veren ilk kuruluşlardan birisidir. Vincent Monteil gibi o dönemin önemli şarkiyatçıları burada Batı Afrika İslam yazma eserlerini toplayarak önemli bir kütüphane oluşmasına

katkı sağlamıştı. Buna karşılık yanı başındaki Mali Cumhuriyeti üniversitesine ancak 2000 yılında kavuşabildi. Oysaki bu ülke bin yıllık bir İslamî geçmişe sahipti ve bugün Timbüktü çevresinde 300 bin civarında yazma eser olduğu tahmin edilmektedir. Sadece bu şehir merkezinde açılan Ahmed Baba Merkezi'nde 10.000 kadar yazma eser araştırmacıların hizmetine sunulmuş bulunmaktadır.

Doğu Afrika ülkelerinden Uganda'daki Makerere Üniversitesi de aynı şekilde İngiliz sömürgelerinin bölgede elinde tuttuğu topraklarda toplumlar için yegâne üniversite olup gerekli yerli eğitilmiş gençleri burada yetiştiriyorlardı.

Sonuç

